

ב"ה

חיי שרה

מה' יצא הדבר
בראשית כד, ג.

שיטת הבעל שם טוב בהשגחה פרטית

דובר לעיל אודות ענין ההליכה, שאף על פי שלכאורה נוגע רק המקום שממנו הלך והמקום שאליו בא, ואילו בנוגע לשטח שבינתיים אין ברירה ומוכרחים לעָבְרוּ, הרי מובן מדברי רבותינו ז"ל (בנגלה דתורה) שגם השטח שבינתיים יש לו תכלית בפני עצמו, דכיון שזוהי הליכה לשם מצוה, יש לו שכר פסיעות, ועד שעל ידי כל פסיעה נברא מלאך כו' - הרי זה קשור עם שיטת הבעש"ט בענין השגחה פרטית, בניגוד לדעת הרמב"ם במורה נבוכים.

ובהקדים - שאף שה"מורה נבוכים" נכתב על ידי הרמב"ם כמו "יד החזקה", הרי ה"יד החזקה" נתקבל לפסק הלכה, מה שאין כן "המורה נבוכים", שכמה ענינים שבו אינם כפשוטם^[1], וגם הענינים שהובאו אליהם מקורות מפנימיות התורה, הרי זה כפי שהענינים הם בעולם נעלה יותר כו'.

... ובנוגע לענינו: בנוגע לענין הבריאה, שכל דבר נברא בשביל תכלית מסוימת - כותב הרמב"ם במורה נבוכים^[2] שיש דברים בעולם שהם רק מצד ההכרח, ואין להם תכלית בפני עצמו, ולדוגמא: תולעים ורמשים שמתהווים מרקבון הפירות (ועל דרך זה בנוגע לשאר התולעים שהתהוותם אינה על ידי פריה ורבייה) - הרי זה ענין שלא בכוונה, שבא בין שני מצבי הפירות שהם בכוונה: כפי שהם בתחילת בריאתם, וכפי שהם במצב של רקבון.

ומזה באה שיטתו בנוגע לענין ההשגחה מלמעלה^[3] - שההשגחה היא רק על ענינים כלליים, אבל בנוגע למאורעות שבפרטי הענינים, ולדוגמא: בנוגע לדג שבים, אם יבלע או לא - על זה אין השגחה פרטית. והא בהא תליא - דכיון שלא כל דבר הוא בכוונה, הרי מובן, שלא על כל דבר יש השגחה פרטית.

אמנם, על פי תורת הבעש"ט יש השגחה פרטית על כל פרט ופרט^[4], כולל גם פרט שבא כתוצאה מענין אחר, כמו התלעים שמתהווים מרקבון הפירות, שאין זה באופן שכיון שיש כוונה ברקבון הפירות, ויש כוונה בטבע שהטביע הקב"ה שמפירות הנרקבים מתהווים תולעים, הנה בדרך ממילא ישנה התהוות התולעים, אלא גם התהוות התולעים הפרטיים היא בכוונה ובהשגחה.

ואין זה חידוש חס ושלום של הבעש"ט, אלא כן הוא מקדמת דנא^[5], ועד שיש לזה יסוד בדברי הגמרא - כמדובר בהתוועדות שלפני זה^[6] אודות הראיה שהביא רבינו הזקן לשיטת הבעש"ט בענין השגחה פרטית (במענה לשאלה מהו מקור הדברים, שהרי אי אפשר לפסוק על יסוד המבואר בקבלה), מדברי הגמרא^[7] "ר' יוחנן כי הוה תזי שְׁלָךְ (השולה דגים מן הים), אמר משפטיך^[8] (אף ב) תהום רבה" (שְׁזַמְנָה שְׁלָךְ לשפוט ולעשות נקמתך בְּדַגַת הים להמית המזומנים להמית), כך, שאין זה במקרה, שהרי "מקרה" ו"משפט" הם בסתירה זה לזה.

... ומשיטת הבעש"ט בנוגע להשגחה פרטית - שאינה משנה את החי, הצומח או הדומם, אלא רק משגיחה עליו (אם העוף או הדג יהיה ניצוד או לא) - מובנת גם שיטתו בנוגע לכוונת הבריאה: כיון שיש השגחה על כל דבר שבעולם, הרי מובן שיש כוונה ותכלית בבריאתו.

ולכן, ענין זה - אם יש נברא בעולם ללא כוונה - הוא מהמקומות היחידים שבהם נחלק הגאון הרגצ'ובי^[9] על דברי הרמב"ם, וסבירא ליה שגם תולעים שנתהוו שלא על ידי פריה ורביה, שאין בהריגתם איסור מלאכת שבת, אין זו הוכחה שבריאתם שלא בכוונה, כפי שמביא ראיות מנג'לה שגם הם נבראו בכוונה.

... ומזה יש ללמוד הוראה בעבודת כל אחד ואחת: יכולים לחשוב שרק התפלה והתורה שבהתחלת היום, וכן נתינת הצדקה בסוף היום, הרי הם בהשגחה פרטית ויש בהם כוונה ותכלית בפני עצמה, ורק על זה יקבל שכר במילואו [ובפרט כאשר נתינת הצדקה היא בשמחה, שאז מתברך באחת עשרה ברכות^[10]], ואילו הענינים שבינתיים, כמו משאו ומתנו כו', הרי זה לכאורה רק בהכרח, והיינו, שעל פי דרך הטבע בהכרח לעסוק במשא ומתן כדי שיוכל ליתן צדקה, כך, שזהו רק הכשר מצוה ומכשירי מצוה בלבד.

אך על זה מגלה תורת הבעש"ט, שיש השגחה פרטית על כל פרט ופרט, ועל אחת כמה וכמה בנוגע למין האדם, ולכן, הן אמת שהכוונה היא נתינת הצדקה, וכן התפלה והתורה שבהתחלת היום, אבל גם כל שאר הענינים שבינתיים הם בשביל כוונה מיוחדת, שהרי יש השגחה פרטית על כל צעד ושעל, ובמשך כל היום כולו, בכל רגע ורגע, "הנה ה' נצב עליו ובוחר כליות ולב אם עובדו (ולא רק "עובדו" סתם, אלא "עובדו") כראוי" (כמו שכתוב בתניא^[11]), כך, שאפילו בשעה שעושה ענין שהוא רק הקדמה רחוקה והכשר מצוה, יש על זה השגחה פרטית.

קטע משיחת יום ב' דחג השבועות, רשימת השומעים בלתי מוגה. תו"מ ה'תשכ"ה חוברת ג' ע' 23.

^[1] ראה גם תו"מ חמ"ח ע' 192 הערה 82. וש"נ.

^[2] ח"א פע"ב.

^[3] ח"ג פי"ז-ח.

^[4] ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

^[5] ראה גם אג"ק ח"א ע' קסט ואילך. וש"נ.

^[6] ש"פ שמיני מבה"ח אייר סט"ו (לעיל ע' ...).

^[7] חולין סג, א (ובפרש"י).

^[8] תהלים לו, ז.

^[9] ראה צפע"נ למו"נ שם, ובהנסמן שם.

^[10] ב"ב ט, ב.

^[11] רפמ"א.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צביה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה